

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ІНТЕРАКЦІЇ З ІНСТИТУТОМ ДЕРЖАВИ

Чумаков Д. Д.,
*аспірант кафедри політології та міжнародних відносин
Східноукраїнського національного університету
імені В. Даля, м. Луганськ*

Конституція України визначає, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, відповідно, громадянська активність – є невід’ємною частиною політичних взаємовідносин і виступає джерелом формування політики. Означене наводить на думку, що громадянське суспільство є основним гарантом того, що державна влада не може бути узурпована та використана не на користь народу. В ідеалі, інтеракція між інститутом держави та громадянським суспільством має відбуватись на конструктивних, функціональних засадах. Однак суспільно-політична ситуація яка склалася сьогодні в країні повністю доводить, що протягом останніх років діалог та партнерські відносини між державною і громадянською сферою були відсутніми. У наслідку, це призвело до розколу суспільства та загострення кризових явищ у багатьох сферах.

Україна завжди була державою, що знаходиться на межі двох глобальних геополітичних блоків – американо-європейського та євразійського. Тому безумовно, говорячи про особливості розвитку громадянського суспільства в Україні, потрібно враховувати цей вплив. У свою чергу, українська держава має генерувати власну модель громадянського суспільства, та відповідно, власну модель громадянсько-державної взаємодії. Необхідно відмітити, що за період самостійності в Україні відбулися значні зміни в площині розбудови громадянського суспільства. Деякі показники нашоухують на думку про значний прогрес у відповідному напрямку. Так, наприклад, в 1991 році в Україні діяло близько 300 зареєстрованих громадських організацій, а станом на початок 2014 року – їх налічується 77584 [4]. Також, у період з 1992 по 2013 рік було прийнято значну кількість актів, які були покликані нормативно забезпечити розвиток громадянського суспільства в країні, як наприклад: Закон України “[Про соціальний діалог в Україні](#)”; Закон України “Про об’єднання громадян” (втратив чинність); Закон України “[Про громадські об’єднання](#)”; Постанова КМУ “[Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики](#)”; та ін. При цьому,

сьогодні можна казати про суттєву відмінність між декларативною та практичною активністю громадянського суспільства. Мова йдеться про реальні можливості громадянського суспільства контролювати і впливати на процес вироблення й прийняття політичних рішень, визначати складові соціальної політики, виступати сферою проведення діалогу між сторонами тощо. Суспільно-політичні події 2013-2014 років в Україні повністю підтверджують недовіру існуючих норм, зв'язків і механізмів у сфері розвитку громадянського суспільства та його взаємодії з державою. Аналізуючи рівень відповідного діалогу за останні роки можна відмітити, що по суті, він не відбувався на практиці. Процес сегментізації та інституціоналізації громадянського мав суто декларативний характер, а існуючі форми інтеракції між громадянами та державою виявилися неадекватними до сучасних реалій.

Базовою перешкодою на шляху подальшого розвитку громадянського суспільства в Україні та адекватного рівня його взаємодії з державою на нашу думку є перш за все суспільно-політичні, комунікаційні та культурні деформації. Справа в тому, що в політичній, соціальній та економічній площині існує широкий тіньовий сегмент не тільки у вигляді неофіційних та полуофіційних зв'язків та інституцій, а й вигляді подвійних орієнтирів та цінностей. Так, наприклад, незважаючи на задекларовану державну підтримку розвитку громадянського суспільства, серед впливових політичних кіл та політично-економічної еліти існує фундаментальне небажання сприяти відповідним процесам. Закритість політичної та економічної еліти, і відповідно, обмежений рівень діалогу між сторонами призвів до того, що між усіма сферами буття українського суспільства домінують комунікаційні зв'язки кулуарного характеру. Такі зв'язки проходять криз призму елітарних та псевдо-елітарних детермінант, які є далекими від суспільних цілей громадянського розвитку. Сьогодні, більшість громадян продовжують оперувати марними поняттями та керуватись застарілими життєвими принципами (як наприклад, патерналістична залежність від влади та держави). У свою чергу, новітні цінності політичної культури поширюються досить повільно та носять обмежений характер. Це зумовлює політичну пасивність громадян, єдина форма політичної активності виявляється в електоральній дії, яка у більшості своїй зводиться до підтримки найбільш прийняттого та харизматичного кандидату, а ніяк не ідеології, політичного вектору, громадянської платформи. Значна

кількість існуючих громадських та недержавних організацій є фінансово залежними від інвесторів або бюджетної підтримки, а штучна політизація таких організацій перетворює їх на структури захисту певних інтересів. Багатолітня криза довіри громадян до політичних інститутів перетворила існуючі інституції громадянського суспільства у філіали, які підпорядковані різноманітним фінансовим та політичним угрупованням.

Тобто ми бачимо, що перешкоди на шляху розвитку громадянського суспільства носять досить фундаментальний характер. Вихід з суспільно-політичної кризи можливий лише за умов соціальних, економічних, політичних, культурних й інтелектуальних трансформацій в усіх сферах буття українського суспільства. Не слід обмежувати увагою також значимість поширення загальних національних ідей та орієнтирів, які мають консолідувати українське суспільство. Особливою умовою становлення громадянського суспільства в Україні є побудова оновленої національної держави, яка спирається як на засади широкої демократії, так і етнокультурні підстави громадянської самоідентифікації. В основу розвитку функціональної взаємодії держави та громадянського суспільства перш за все мають бути покладені засади самоорганізації, саморегуляції, пропорціональності, взаємоінтеграції. Впливовим аспектом виявляється саме пропорціональне співвідношення в контексті централізації та децентралізації владних повноважень між державними і громадянськими організаціями, центром і регіонами. Так, у наслідку, має утворюватися певна саморегуляційна система, як результат консенсусної інтеграції взаємодії державної і громадянської площини [1]. Для оптимізації функціональної дієздатності громадянського суспільства ефективно взаємодіяти з державою воно має бути забезпечено законодавчими та контролюючими ініціативами, широким правом моніторингу діяльності виконавчих інституцій та органів місцевого самоврядування, що у результаті надасть змогу ефективно впровадити засади прямої та представницької демократії і запобігти тінізації суспільних, економічних та політичних відносин.

Забезпечення адекватного рівня взаємодії між державою та громадянським суспільством є назрілою та необхідною складовою політичної модернізації і демократизації, що є прямим шляхом до досягнення суспільної стабільності у майбутньому.

Література

1. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: Монографія. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 211 с.
2. Дегтяр А.О. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління: монографія / А.О. Дегтяр, А.В. Халецький, С.В. Белай. – Донецьк: Видавництво «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. – 415 с.
3. Пасько Я.І. Соціальна держава і громадянське суспільство: співпраця versus протистояння. Монографія / Я.І. Пасько. – К.: ПАРАПАН, 2008. – 272 с.
4. Державна служба статистики України. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційно-правовими формами господарювання (станом на 1 березня 2014 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21-22 квітня 2014 р. / Відп. за вип. О.М. Сушкова. — Суми : СумДУ, 2014. — С. 282-285.